جەندە ٴۇش رەت شعاتىن

قازاقستان ورتالىق كەڭەس كامىيتەتى مەن ايماقتىق ر.ك.پ. كامىيتەتىنىڭ گازەتى

# ەڭبەكشى قازاق

ادرەسى: Кзыл-Орда. Ред. газеты „ЭНБЕКШИ КАЗАК"

باسقارما: قىزىلوردا

Энбекши Казак

ОРГАН ЦИК И КРАЙКОМА Р.К.П. (б) КАЗРЕСПУБЛИКИ

1921 جىل 7 نويابىردە شعا باستادى

جەكە سانى 5 ٴتيىن.

گازەت باعاسى

| | | |
|---|---|---|
| ٴۇش ايعا | 1 سوم | 45 ٴتيىن. |
| التى ايعا | 2 » | 80 » |
| ٴبىر جىلعا | 5 » | 80 » |

كەمى 10 دانادان بىرىگىپ الۋشى جۇمىسكەر، كەدەي ۇيىمدارىنىڭ مۇشەلەرىنە 20% كەمىتىلەدى.

جىر ٴجۇزىنىڭ ەڭبەكشىلەرى بىرىگىڭدەر!

## بۇگىنگى ساندا:

- انگلىيە جۇمىسكەرلەرىنىڭ كوتەرىلىسى.
- كامۋنىستەر دەپۋتاتى ىشتوكەر تىنىشتىق ساقتاۋ شارتىندا دەيدى.
- قىتايدا.
- تۇركىيە مەن ەكى ارادا اۋە جولى قۇرىلماق.

№ 346 — 1925 جىل اگوس 5-ى، سارسەمبى — № 346

## اۋىل شارۋاشىلىق بايگەسىن تولىق ورنالاستىرۋ كەرەك.

جىلدا جىل شارۋا سالىعىنان اۋىل شارۋاسىنا ارنالىپ بايگەلىك قور شىعارىلىپ كەلەدى. وتكەن جىلى بارلىق شارۋا سالىعىنان 1% پىراسەنت شىعارىلىپ ەدى، بيىلعى جىلى 1½ پىراسەنت شىعارىلىپ وتىر.

بۇلاي بايگەلىك قور شىعارىپ، ونى جىلدا جىل ارتتىرعانداعى ماقسات- اۋىل شارۋاسىن جىلدامىراق ىلگەرى قاراي- ٴمادانى جولعا اياق باستىرۋ. ۇيتكەنى، اۋىل شارۋالارىن جاقسى مادانى ۇلگىلى جولعا سالۋ ۇشىن ٴسوز بەنەن كەنە ۇيرەتىپ بولمايدى، ٴسوزبەن ۇيرەتكەن ۇستىنە ٴىسپەن- دە قىزىقتىرۋ كەرەك.

ٴبىراق وتكەن جىلعى قور ويلاعانداي ورنالاسقان جوق.

ٴبىرىنشى - بارلىق قور تولىق ورىندالعان جوق، مىسال: اقمولا گۋبەرنەسىندە قوردىڭ 35 پىراسەنتى، قوستاناي گۋبەرنەسىندە 50 - 60 پىراسەنتى شاماسىنداي عانا ورنالاسقان. بيىلعى جىلى مۇنداي كەمشىلىك تاعىدا بولماۋى كەرەك. ورنالاسپاعان ٴبىر ٴتيىندا قالماسىن. ونىڭ ۇشىن بارلىق بايگەگە ىلگەرىلىك شارۋالار ۋاقىتى- مەن ەسەبىن الىنۋى كەرەك.

بۇل جۇمىس اۋداندىق شارۋا ماماندارىنا جۇكتەلىپ وتىر. ٴبىراق بۇلاردىڭ قازاق رەسپۋبلىكەسىندە تۇراعى سىيرەك، ٴارى ٴجۇرىپ تۇرۋ كۇشتەرى كەم بولعاندىقتان ٴوز بەتتەرىنەن بۇل جۇمىستى ورىنداپ شىعا المايدى. سونىڭ ۇشىن بۇل ناۋقانعا جەرگىلىكتى پارتىيا جاستار ۇيىمدارى، بولىستىق، اۋىلدىق اتقومدار تولىق كىرىسۋلەرى كەرەك.

وسىلاردىڭ قاتىسۋى ارقىلى بولىس - بولىستا، اۋدان - اۋداندا، شارۋاعا جاقىنىراق جەرلەردە ٴبىر نەشە شارۋا كورىنىستەرىن، ەگىس باسەكەسىن ەگىس مىيراسىن وتكىزۋ كەرەك. وسى جاز بولىپ وتكەن شارۋا كۇيىنىڭ قورىتىندىسىن تولىق پايدالانۋ كەرەك.

«ٴتۇسىندىرۋ ناۋقانى مەن كورىنىس ناۋقانىن قاتار جۇرگىزىپ، جەرگىلىكتى ۇيىمدار تولىق كىرىسكەندەعانا بايگەگە ىلگەرىلىك شارۋالاردىڭ ٴبارى دە جۇزەگە شىعىپ، ەسەبىنە ىلگىۋى مۇمكىن.

ەگىنشى ٴبىر كۇنى بۇرىن ەسكە الاتىن جۇمىس: وتكەن جىلى بايگە قورىنان قازاق شارۋالارى قۇر قالدى دەسە بولارلىق. كەي جەرلەر دەگەنە قازاق شارۋالارى ەمەن - جارقى عانا پايدا كوردى. بيىلعى جىلى ەبايگەنىڭ بەتىن قازاق شارۋاسىنا قاراي تولىعىراق بۇرۋ كەرەك».

ۇيتكەنى - قازاق رەسپۋبلىكەسىندەگى مال شارۋاسىنىڭ دەنى قازاق قولىندا. كوپ جىلدان بەرگى تاجىرىبىبە قازاق مالىنىڭ ٴوز تۇقىمىن عانا اسىلداندىرۋ كەرەك دەگەن قورىتىندىعا كەلىپ وتىر. سونىڭ ۇشىن قازاق مالىنىڭ ىشىندەگى اسىل تۇقىمدىلاردى نە ەرلىم جۇزەگە شىعارىپ، بايگەنىڭ ارقاسىندا بۇل تۇقىمدىلاردى ٴارى ساقتاپ، ٴارى ىلگەرى باستىرا اسىلداندىرۋ كەرەك.

ەگىنشىلىك بايگەسىنە كەلسەك دە، ورتالىقتان كەلگەن نۇسقاۋدىڭ ىشىندەگى اتالعان بايگەلىك شارۋالار قازاقتا سىيرەك. ونداي تۇرلەرگە قازاق شارۋاسى ٴالى جەتكەن جوق، بايگە ارقىلى عانا بىرتە - بىرتە جەتكىزىلۋ كەرەك. سونىڭ ۇشىن قازاق ەگىنشىلەرىنىڭ قولىنان كەلەرلىك ٴمادانى تۇرلەردى بايگەگە ىلىكتىرىلۋ كەرەك. مىسال: قازاق شارۋاسى ەگىندى ەكى جەرگە سالادى. جاڭا جەردى اۋدارمايدى، جاڭا جەرى بولسادا، ونى ٴوزى سالماي، جالعا بەرەدى. بايگە بەرىپ قازاق شارۋاسىن ەگىندى جاڭا جەرگە سالۋعا ۇيرەتسەك دە كوپ ولجا.

جانا قازاقتا ەگىنشىلىكتىڭ ٴمادانى ٴتۇرلەرى وتە سىيرەك بولعاندىقتان 15 پىراسەنت جەكە بايگەنىڭ دەنىن قازاق اۋىلىنا اۋدارىلۋ كەرەك.

جاعىپار.

## كورشىلەس رەسپۋبلىكالاردا.

### وزبەكستاندا ماقتا ونىمى.

ماقتانىڭ ٴوسىمى تۋراسىندالى ماقتا كامىيتەتىنىڭ باياندامىسىنا قاراعاندا، ماقتا جۇمىسىن ىستەۋگە 52 زاۋىت كەرەك كورىنەدى. وسى كۇنى ىسكە جارايتىن 45 زاۋىت بار. بيىل 7% مۇلىيون قاپ ماقتا دايارلاناق.

سوعىستان كەيىن ماقتا كەسىبى وتە ناشارلاپ قالىپ، جاڭا - جاڭا كوتەرىلىپ كەلەدى.

### پەرعانادا ماقتا جاقسى.

پەرعانادا ماقتا شىعىسى وتە جاقسى. 17 مۇلىيون بۇت جاڭا ماقتا الىنادى دەپ ەسەپ قىلىنىپ وتىر.

# سىرتقى ەلدەردە

## انگلىيە جۇمىسكەرلەرىنىڭ كوتەرىلىسى.

انگلىيە شويىن جول قىزمەتكەرلەرىنىڭ كەسىپشىلەر ۇيىمىنداعى وكىلى لوندوندا بولعان جىيىلىستا شويىن جول بيەلەرىنىڭ ەڭبەك اقىنى ازايتپاق بولعانىنا قارسى بولعان.

كەن وشاقتارىنىڭ بيەلەرى بولدىرۋىن مەن سويلەسكەنىنەن كەيىن كوتەرىلىس جاساعان جۇمىسكەرلەرى قىزمەتتەن شىعارىلۋدى كەيىنگە قالدىرعان.

جالپى تاۋ جۇمىسكەر بىرلىگىنىڭ ورتالىق اتقارۋ كامىيتەتى انگلىيە جۇمىسكەرلەرىنىڭ ەكەنىن بىلدىرگەن.

ەگەردە انگلىيەدەگى كەن وشاقتارىنىڭ بيەلەرى ٴبىرىنشى اگۋسكە دەيىن جۇمىسكەرلەردى قىسقانىن قويماسا بۇل ىسكە جەر ٴجۇزىنىڭ جۇمىسكەرلەرى بولىپ كىرىسەتۇندەرىن بىلدىرگەن.

انگلىيە جۇمىسكەر پارتىيالارىنىڭ جىيىلىسىندا ۇندەبانىڭ جەرگىلىكتى قالىق ٴوزىن ٴوزى بيلەسىن دەگەن تىلەگىنە قوسىلاتۇنىن بىلدىرگەن.

## انگلىيە مەن جاقىنداسالىقدا، كەڭەس ۇكىمەتىنەن قاشىقتاما.

اۋرۋپادا تىنىشتىق ساقتاتۇن ٴبىتىم شارتتارىن قاراستىرعان ۋاقىتتا گەرمانىيە ۇكىمەتىنىڭ باستىعى لۇتىر بىلاي دەگەن: گەرمانىيە پىرانسىياعا جىبەرەتۇن نوتاسىندا، اۋرۋپا مەملەكەتتەرىنە تىنىشتىق ورناتاتۇن كوبىكە بىردەي ٴبىتىم شارتقا گەرمانىيانىڭدا رىزا ەكەنىن بىلدىردى. سوندا گەرمانىيا مىناداي شارت قويادى: تىنىشتىق شارتتى جالعىزاق گەرمانىيانىڭ شابۋىلىنان پىرانسىيانى تىنىشتاندىراتۇن بولماي، پىرانسىيانىڭ شابۋىلىنان گەرمانىيانىدا تىنىشتاندىراتۇن بولۋى كەرەك. جانادا تىنىشتىق شارتى گەرمانىيانىڭ ابىيىرىبەنى قوسىپ الماق بولىپ جۇرۋىنە بوگەت بولماۋى ٴتيىس. جازادا گەرمانىيا ەلى تىنىشتىق شارتى بويىنشا، شارت جاساسقان ەلدىڭ اسكەرىنە ۇستىنەن جول بەرۋگە مىندەتتەندىرىلمەسىن.

لۇتىردەن كەيىن بايلار وكىلى گاز: گەرمانىيانىڭ اسكەرگە جول سۇراۋى ەگەردە انگلىيە مەن پىرانسىيانىڭ ٴبىرى كەڭەس ۇكىمەتىنە قارسى سوعىس اشاعانا بولادى. تىنىشتىق شارتىنىڭ گەرمانىيا ەلىن انگلىيە مەن پىرانسىياعا جاقىنداستىرۋعا سەبەبى بولار. ٴبىراق گەرمانىيا ۇكىمەتى كەڭەس ۇكىمەتىمەن اراسىنىڭ جامان بولىپ كەتپەۋىن قاراستىرۋعا مىندەتتى.

## قىتايدا.

شانقاي قالاسىندا ماتروستاردىڭ ۇيىمى جابىلعاننان كەيىن ماتروستار جىينالىپ مەرۋىل جاساپ، ۇيىمنىڭ ٴۇيىن اشتىرماق بولعان.

مەرۋىل ۋاقىتىندا شەت مەملەكەتتەر تۇراتۇن كوشەدەن وتكەن. انگلىيە پالىتسىيالارى مەرۋىلشىلەردى تاياق بەن ٴار ٴتۇرلى قان شىعاراتۇن قۇرالدار الىپ، جابىلىپ ٴبىر تالايىن جارالاپ، ٴبىر تالايىن تۇتقىنعا العان. شانقايدىڭ قىتاي تۇراتۇن بولىمىنە اسكەر كۇزەتى كوشىپ كەلگەن.

ايامىندا كوتەرىلىس كوبەيىپ كەتەتۇن بولعان سوڭ ۇيىمنىڭ ٴۇيىن اشىپ بەرىپ، تۇتقىندا العاندارىدى بوساتقان.

كانتون قالاسىنداعى انگلىيە كونسۋلى كانتون ۇكىمەتى مەن سوزگە كەلمەك بولعان. فانكوۋ قالاسىنداعى انگلىيە كونسۋلىدە سولاي ىستەمەك كەرەك.

## كامۋنىستەر دەپۋتاتى ىشتوكەر تىنىشتىق ساقتاۋ شارتىندا دەيدى.

گەرمانىيا كامۋنىستەرىنىڭ وكىلى ىشتوكەر «تىنىشتىق ساقتاۋ شارتىن جاساسۋ گەرمانىيانىڭ ٴابدان انگلىيەگە باعىنۋى دەگەن ٴسوز. گەرمانىيا ۇكىمەتى كازىردە-اق انگلىيەنىڭ قولىندا ويىنشىق بولىپ وتىر. تىنىشتىق ساقتاۋ شارتىنا قول قويعاننان كەيىن قانشا سىرعىدە، انگلىيەنىڭ كەڭەستەر وداعىنا قارسى جۇرگىزگەن ساياساتىنا قوسىلماي وتىرا المايدى. اياعىندا گەرمانىيا سوعىس مايدانى بولىپ قالادى» دەگەن.

## پولشا جاي وتىرمايدى.

پولشا مەن شەكتەس پامپولسكي اۋدانىنداعى شەك اراداعى تۇرتىنشى قويىن اسكەرىنىڭ باستىعى جولداس كيسالونى اسكەردى ايتالىپ جۇرگەندە بالكەنىڭ... [illegible]

كەڭەستەر وداعىندا.

## تۇركىيە مەن ەكى ارادا اۋە جولى قۇرىلماق.

ٴادىس قالاسىنىڭ ايروپىلان قىسپا جاسايتۇن ۇيىمى تۇركىيە مەن كەڭەس اراسىندا ايروپىلان قاتىناس جۇرگىزۋ جوباسىن قاراستىرىپ جاتىر. ادىس - سەبەستاپول - انقارا - ىستامبول ارالارىندا ۇشپاق. بەلگىلى بولىپ تۇراتۇن جۇرىس جازدان باستالماق. ايروپىلان ۇشاتۇن جولدىڭ ۇزىندىعى 800 كىيلومەتىر. 8 ساعات شاماسىندا ٴجۇرىلىپ بىتپەك. بىلەت باعاسى 60 سوم.

## كەڭەس ەستىعى شەتكە شىعارىپ ساتۋعا جارادى.

سىرتقى ساۋدانىڭ ەكىنىسلابسكيدەگى ٴبولىمى پابلوگرادوسكي، كىراسنوگرادۋسكي ايالاسىنان شەت مەملەكەتتەرگە ساتىلاتۇن ەستىقتاردى جىيناپ تۇيەپ جىبەردى.

## ۋكرايىنادا جۇمىس تابالماي تۇرعاندار.

دونباستا جۇمىسسىزداردى تەكسەرۋگە شىققان ورتالىق كەمىسيەنىڭ ايتۋىنا قاراعاندا كازىردە دونباستا 30 مىڭ ادام جۇمىس تابا الماي وتىر ەكەن. كوبى قارا جۇمىسكەرلەر. ونىڭ 16 مىڭى ەڭبەك بىرجىسىنىڭ ەسەبىندە تىركەۋلى.

## اۋىلدى گازەتپەن قامسىزداندىرۋ.

كەڭەستەر وداعىنىڭ ىشكى ساۋدا كەمىسەرىيەتىنىڭ جوباسى بويىنشا، ەدىل - كاما اۋدانىنا، ورالعا، سىبىرگە، قازاق، باشقۇرت، قىرىم رەسپۋبلىكەلەرىنە گازەتە جىبەرمەكشى.

گازەتە ۇيەل وكتابىر ايلارىنىڭ ىشىندە جىبەرىلمەك. 346 باگون، قازاق رەسپۋبلىكەسىنە 168، باشقۇرتستانعا 114، ەدىل - كاما اۋدانىنا 159، ورالعا 310 قىرىمعا 55 باگون شاماسىنداي گازەتە جىبەرىلەدى. گازەتەنىڭ جەر - جەرلەرگە تارالىنۋى 4 مۇلىيەن سوم تۇرادى. مۇنىڭ ىشىندە شەتتەن كەلگەن 105 باگون گازەتە بار.

## المانات قۇتىلدى.

كەڭەستەر وداعىنىڭ اقشا كەمەسەرىيەتى وكتابىردىڭ بىرىنەن باستاپ مىنا سىياقتى ٴوز كەسىبى مەن كۇن كورەتىندەردى المانات بوساتپاق: دوقتىرلار، ٴتىس دوقتىرلارى، مال دوقتىرلارى، ٴۇي سالاتۇن شەبەرلەر، ەنجەنەرلەر، جوبا- جوسپار جاسامشىلار، اكۋشىركەلەر، ادەبيەت كىسىلەرى، سۋرەت سالعىشتار، سىزعىشتار، ارتىستەر، ادەبيەت قىزمەتىندە مۇشە... [illegible]

# قازاعىستان شارۋاشىلىعى.

## كەدەيدىڭ ۇلەسى بايعا كەتپەسىن.

بىيىلعى شارۋا سالىعىنىڭ ەرە-جەسى بويىنشا سالىق جىيىلۋ جۇمى-سىنىڭ ٴالدىمى بولىستىق سالىق كەمىسىيەلەرىنە بولادى. سالىق كەمى-سىيەلەرىنىڭ مىندەتتى جۇمىستارى كوپ بولۋمەن قاتار وزىنە بەرىلگەن ۇلكەن قۇقىقتارى دا بار.

«السىز كەدەيلەرگە، اۋقاتى ۇشىراعاندارعا، ۇلگىلى شارۋالارعا، تونەستانۋشىلارعا، باسقا سونداي لارعا سالىق جونىندە جەڭىلدىكتەر بەرۋ، وسى بولىستىق سالىق كەمىسىيەلەرىنىڭ ەركىندە. بۇعان قاراعاندا سالىق كەمى-سىيەلەرىنىڭ ماڭىزى زور، جۇمىسى اۋىر، ولىمەن بىرگە كەمىسىيەلەرگە سەنگەن مەسەلە. ۇكىمەتتىڭ تاپسىر-عان جۇمىسىن تىيانااقتاپ ورىنداپ، ال شارۋالارعا تىيىستى جەڭىلدىكتەردى دۇرىس ٴبولىپ بەرۋ- سالىق كەمى-سىيەلەرىنىڭ ەڭ زور مىندەتى.

وتكەن جىلداردا سالىق جۇمىسىنىڭ بۇل تارازى كوڭىلدەگىدەي بولىپ وتكەن جوق. جۇماردا الاعان شارۋالارعا ارنالعان جەڭىلدىكتەردىڭ كوبى بايلارعا، الدا مىندارعا، تىيمەيتىنگى ادامدارعا ٴتۇسىپ كەتتى.

جۇمىستىڭ مۇنداي دۇرىسسىز دىگىنەن ەلدەگى كەدەيلەر جەڭىلدىكتەن قۇر قالىپ، ۇكىمەتكە وكپەلەگەن رەتتەرى بولدى. ارينە بۇل ٴىسى ەل كەدەيلەرى الدىندا ۇكىمەتتىڭ ابىرويىن كەمىتەدى كەشى. جۇز سوم سالىق تولەۋ قابىلەتتى شارۋاعا جەڭىل، 3 سوم سالىق تولەۋ كەدەيگە قىيىن.

مىنە وسى ماسەلەلەردى دۇرىس شەشۋ بولىستىق سالىق كەمىسىيەلە-رىنىڭ مىندەتىندە. ەڭ اۋىرىم كەڭەس ۇكىمەتىنىڭ كەدەيلەرگە بەرىپ وتىرعان جەڭىلدىكتەرى، جاردەمى ولاردىڭ قولىنا دۇرىس ٴتيىپ وتىرسا، سول ۋاقىتتا كەدەيدىڭ ۇكىمەتكە سەنىمى ارتپاقشى، ۇكىمەتتىڭ تابانى بەرىك-تەكشى. سوندىقتان، وتكەن قاتەنى جويىپ، بىيىلعى سالىق زاڭىندا كەدەيلەردىڭ ۇكىمەت جەڭىلدىكتەرىن تولىق پايدالانۋىنا تىرىسۋ كەرەك. وتىرىك پىراكول جاساپ، سىبىشارا-سىنىپ بارىپ جەڭىلدىك مۇراۋ ەل ۇۋلارىنا قىيىن ەمەس. سول سەكىلدى سالىق كەمىسىيەلەرىنىڭ دە ەت، شابعا تارتا تورەلدارى بولۋعا مۇمكىن. مۇندايدى باقىلاپ، ٴسوزىن بىلمەيتىن كەدەيلەرگە ٴسوزىن كورسەتىپ، ولاردىڭ ۇلەسىن بايعا جەمتىرمەۋ جەرگىلىكتى پارتىيا، كەڭەس مەكەمەلەرىنىڭ، ولاردى سالالى ازاماتتاردىڭ مىندەتى.

## ٴتۇسىنىس بەرىسە ەكەن.

بايان

I قولايلى جەر بولماسا، قالاي قونىستانامىز؟

قازاق جەرى پاتشا زامانىندا انالاۋعا ٴتۇسىپ جەردىڭ جانىسى كەلىمسەكتەرگە كەتتى. قازاق ەلى اشى مورتا كەلە، قۇمعا تۇۋىلدى.

وندى كەڭەس ۇكىمەتى تۇسىندا جەرگە ورنالاسۋىن كون تۋدى. جەرگە ورنالاسۋدا قازاق ەلىنە الدى. ەلى ەگىسكە قولايلى جەر كەرەك. وندا ۇستىنە قازاق شارۋاسى بىردەن ەگ كەسىپىنە قول ٴۇزىپ كەتە المايدى، مالعا جايلاۋ، قىستاۋ وت، تۇزدىق سۋ كەرەك. مۇنىڭ ٴبارىن دە قازاقتىڭ ٴوز قولىندا جوق. پاتشا زامانىندا شىعا الىنعان قازاق جەرلەرى اۋىلدىڭ ورگەسىنە جاقتاپ تۇر، بەرىك جەرگەلىكتى ۇكىمەت ونى پايدالانۋعا بەرمەيدى.

قازاقتىڭ شارۋاسىنىڭ الدا ماسۋى وسىپ ابارۋى، ايناليپ كەلگەندە وسى جەر ماسەلەسىنە تىرەلەدى. بۇل كۇيدە جەرگە قالاي ورنالاسامىز؟ قاسىمىزداعى قازىنا ەلىنەن پايدالانۋعا جول بارما؟ جەرلى اۋىلدان جەر سۇراپ الا الما؟

ساپان تەمىر ۇلى.

باسقارما: جەر-سۋ كەمىسىيەسىنە.

## اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ ٴونىمى.

ٴبىر جىلدىڭ ىشىندە قازاقستان-نىڭ اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ ٴونىمى 160 مىليون سوم ارتتى.

25-1924 جىلدا بارلىق ەگىستىڭ ٴونىمى 141½ مىليون سوم شاماسى، وتكەن جىلداعىدان 53 مىليون سوم ارتىق.

بۇكىل قازاقستانداعى بارلىق قوي-ەشكى 134 مىليون سومدىق؛ 12 مىليون سومدىق ارتقان. سونىمەن جىلقى، تۇيە مالدارى 310 مىليون سومعا بالانادى. وتكەن جىلداعىدان 50 مىليون سومدىق ارتقان. بارلىق مالدىڭ ٴسۇتىنىڭ، مايىنىڭ، ٴجۇن-جاباعىسىنىڭ ٴونىمى 22½ مىليون سوم شاماسى ەسەپتەلەدى. وتكەن جىلداعى ەسەبىنەن 22½ مىليون سومداي ارتىق.

اڭشى ٴونىمى بالىقشىلاردان 4 مىليون سومداي ارتقان.

وتكەن 1923/24 جىلدا قازاقستاننىڭ بۇكىل اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ بايلىعى 958 مىليون سوم شاماسى ەدى، بىيىل ٴبىر مىليارت 117 مىليون سومعا بالانىپ وتىر. جالپى العاندا اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ ەدۋىر العا باسقانى بايقالادى.

## ارال دەڭىزى قازاقستاندا.

ارال دەڭىزى قازاق ەلى قونىستانىپ كەلگەن قازاق جەرىنىڭ ناق ورتاسىندا قالدى. بۇعان دەيىن ارال دەڭىزى رەسەيلىك جەر-سۋ كەمىسىيەسىنىڭ قاراۋىندا ەدى. كازىرگى ۋاقىتتا قازاقستاننىڭ ٴوز [illegible] دەڭىزدەگى كاسىپ ورىندارىن كوشەيتۋ، بالىقشىلاردى ۇيىمداستىرۋ، بالىق كاسىبىن باسقارۋ ٴۇشىن اشۋ ٴۇشىن 664 مىڭ سوم اقشا بەردى.

# پارتىيا تۇرمىسى.

## سارىكول اۋدانىندا پارتىيا جايى.

[illegible]

## ساياسى كۋرس اشىلدى.

(قالاردا)

[illegible]

گۇبەرنالىق پارتىيا كومىتەتىنە قارسى كۋرسقا وقىتۋشى (لەكتور) ەتىپ افشوريەن دەگەن جولداستى جىبەرىپ وتىر. بۇل جولداس تاتار [illegible]

تۇ جەردە وسىنداي سايابى بىلىم بەرەتىن كۋرستار اشىلىپ سايابى ٴبىلىمسىزدەردى ازايتسا، كوزدەرى از كۇندە اشىلىپ كەتۋىندە ٴسوز جوق.

هم.

# شارا قولدانۋدامىز.

«ەڭبەكشى قازاق» گازەتىنىڭ 45 ٴنشى سانىندا بايلاردا قىزمەت ىستەپ جۇرگەن باتىراقتار (مالايلار) جايىن قىيعىرتقان ٴبىر ماقالا باسىلدى. جەر-تۋماي جۇمىسكەرلەر ۇيىمى باتىراق جايىن ەسكەرىپ، ولاردىڭ تۇرمىسىن تۇزەپ ۇيىمداستىرۋ شاراسىن قولدانۋ كەرەك دەپ ەسكەرتىلدى.

ارينە جەر-تۋماي وداعى جۇمىسكەر قارا شەكپەندەر ۇكىمەتى، جالپى باتىراقتاردىڭ تۇرمىسى تامىرىن، قۇقىعىن تاپسىرىپ وتىر. مالايلار تۇرمىسىن ەسكەرگەن قول جابىسىلىق سول جەر ورمان وداعىنىڭ ماڭىندا بولىپ، بالانس جاساپ، باتىراقتاردى ۇيىمداستىرۋ جولىندا بولۋ كەرەك.

جالپى جەر تۋماي جۇمىسكەرلەرىنىڭ وداعى (ۇيىمداسقان باتىراقتار) بارلىق پرولەتارياتى وركەندەتۋ ماقساتى ەڭ وزىق تاپسىرىلعان جۇمىستى اتقارۋ جولىندا. قاشا قىيىندىقتار بولسا دا، دۇمپى تاپ ولىمنان جەڭىپ العان تەڭگىكتى ەش ۋاقىتتا قالدىرمايدى.

جالپى جەر تۋماي جۇمىسكەرلەرى، ٴىستىڭ تۇزۋ تارتىپ بارا جاتقان بەرىكتىرىپ، دۇنىيە جۇزىندەگى كاسىپ ورىندارىندا قىزمەت قىلاتىن پرولەتارىياتتار مەن بىرگە قول ۇستاسىپ وتىرىپ، ەڭبەكشىلەر تابىنىڭ پايداسىن قورعاۋعا جارايتىن كۇشتى ٴبىر تاپ جاساماق. قازاقستاندا اۋىل شارۋاشىلىعىندا ەڭبەگىن ساتىپ كۇن كورۋشىلەردىڭ، ادامشىلىقتا سەيمايتىن ٴتۇردە ەڭبەك اقىسى جەلىنىپ سورلاپ ۇتقانى، نەشە عاسىرلاردان بەرى قاراي سىڭىسىپ كەلە جاتقانى ٴمالىم.

بۇرىنعى ۋاقىتتا قازاقستان دالاسىنداعى اۋىلداردا، باي مەن مولدالار ەلگە ۇستەمدىگىن جۇرگىزۋ جۇمىسىنا ارالاسىپ كەلگەندىكتەن، جارلى جالشىلاردىڭ تۇرمىسى باي-مەن مولدالاردىڭ ىرقىندا بولىپ، ولارعا باعىنىپ كەلگەن ەدى. ول كەزدە جارلى جالشىلاردىڭ جارىق كورمەي ەزىلۋىنىڭ كۇشتىلىگىنەن، تۇرمىسىن تۇزەۋ تۇزەلىپ بايلارعا قارسى قولدانعان ەشبىر شاراسى جوق ەدى. وسى كۇندە جارلى جالشىلاردى باۋراۋلاردان ايىرىپ الۋعا، تۇرمىسىن جونعا ەسىرىم بەرۋگە كىرىسۋدەمىز.

كەي جەرلەردە بايلاردىڭ باتىراققا جۇمىسىنا بوگەت بولىپ وتىرعان جايى دا بار. ماسەلەن:

«كەڭەس ۇكىمەتى باتىراقتار تۇرمىسىن وڭدامانىدا، كەدەيلەر كوگەرسىن دەپ ەمەس، ٴتۇبىنىڭ ماقساتى ۇيىمعا كىرگىزىپ الىپ، قازىنا پايداسىنا ومىرسىز جۇماساۋ» دەگەن وسەكتەر باتىراقتار اراسىندا تاراتىلىپ، ٴجۇر. بۇل تاراتىپ وتىرعان وسەككە، تاڭىلىۋدىڭ كاجەتتىگى جوق. ارزان اقىلى جالشىعا قىزىعاتىن بايلاردىڭ ەش ۋاقىتتا، ادامنىڭ ادامدىعى جويىلاتىن ەڭ جۇمىسى بولمايدى. جاڭا باتىراق جۇمىسىنا بوگەت بولاتىن ەسەپتەردىڭ ىشىندەگى بىرەۋى: «كەڭەس ۇكىمەتى باتىراقتاردى قازىنا كىسىلەرىن كوبەيتۋ ٴۇشىن ۇيىمداستىرىپ ٴجۇر. بايلاردىڭ مۇلكىن تارتىپ الىپ، سول مۇلكىن باتىراققا بەرەدى» دەگەن ٴسوز.

بۇل ەكى سوزدە جاي تاراماي، ەكى ەزۋلى كورىنەدە كەيىنگى ەبىسى اۋىلگە قارسى سىياساتىندا، ەكەۋىنىڭ تامىرى ٴبىر؛ ەكەۋى دە بايلاردىڭ پايداسىن كوزدەي سويلە-گەن اڭگىمە.

اۋەلگى وسەك باتىراق بەن ۇكىمەتتىڭ اراسىن كورىنە ايىرۋعا ۇكىمەتتەن ايىرىپ، ۇكىمەتكە جاقىن-داستىرماي، وزدەرىنە قورعالاتىپ جالا اقىسىن جەۋ، باتىراقتاردى وزىنە باعىندىرۋ شاراسىنا كىرمەكشى.

مىنە، باتىراقتاردىڭ وسىنداي ٴتىلىن ەمەس السە، جەر-تۋماي وداعى افرين بولسادا، تابانى ورنىقتى ەتىپ، قازاقستانداعى 100 مىڭعا جەتەتىن باتىراق مۇشەسىنىڭ 30 مىڭى ايىن، شارت تاماق بەن جالاقى جالداۋشىلاردىڭ جەۋنەرىنىڭ تويماي، باتىراقتاردىڭ تۇرمىس جاعىنان بولسىن، ۇيىم جاعىنان بولسىن مۇقتاجىن تابۋعا، ۇيىمداستىرۋعا تىرىسۋلى.

نەشە جىلداي اۋىر ەڭبەكتىڭ قورلىعىن كورگەن قازاق باتىراقتارىنىڭ تۇرمىسىن جونعا ٴبىرىنشى جوباعا قويادى.

جالداتۋشى باتىراقتاردىڭ پايداسى ٴار جاقتان قاراپ جاتىر: جالداتۋشى جۇمىستىڭ ٴوزى قانداي، ۋاقىتى قانشا، اقشا بىن ٴولى ٴبويىم، مال مەن وتەلەتۋىن اقىسى، پاتەرى، جۇمىسقا كىيەتۋىن كىيىمى، دەم الىس ۋاقىتى، ٴوز ەركى مەن جۇمىس ىستەۋى، جۇما سايىن ٴبىر كۇن دەم الىس قىلۋعا جالداۋشىدان مىندەتتەلىپ الىنۋ، جالدا باتىراقتاردى اۋىل جيىلىسىندا [illegible]

جەبەرۋ، ۇيىمعا بىلدىرمەي جۇمىسىن شەرماۋ، ۋاقىتسىز شىعارماعا، ٴتىپيسىنە الىسىن تالدىرماۋ، اۋىرعاندا قامسىزداندىرۋىن ورىندات ىرقاعىن قىلدىرۋ، ٴدارى-دارمەك كومەگىن كورسەتۋگە جالداۋشىنى مىندەتتەندىرۋ... سىياقتى نارسەلەر ىستەلىپ وتىر.

باتىراقتاردى مادەنىيەتكە جەتكىزۋ ماسەلەسى قىيىنىراق. باتىراقتار مادەنىيەتىن قاراستىراتىن ەكى كەمە مەن مادەنىيەت ىستەرىمەن بىرىپ جاتقان جارەمەر جەتىمسىزدىۋ. باتىراقتاردىڭ مادەنىيەتىن كوزدەي كورسەتىپ، اۋىل قارا شارۋالارىندا ىلگەرى سۇيرەلۋ كەرەك. سونداي قامىستاپ جاتىر. سويتىپ جۇمىسكەر-قارا شارۋا ۇكىمەتىنىڭ جالعىز كەڭەس شارۋالاردىڭ وركەندەۋىنە ماڭىز، جالپى ەلدەگى شارۋاسىن كوتەرمەلەيتىن جەكە-جەكە قارا شارۋالاردىڭ بارىنىڭ شارۋاسىنىڭ وركەندەۋىنە زور-لاۋىنىڭ ٴبىلدىرۋ كەرەك.

جانا قارا شارۋالاردا ەڭبەك شارتتارىنىڭ پايدالى جاعىن كوبىرەك كورسەتۋى كەرەك. بۇل ۋاقىتقا دەيىن ولار مۇنىڭ ماڭىسىنە تۇسىنە الىن جوق. شارت جاساسقان مۇڭدى باتىراق ەستەنەن تابا الادى. ەگەر باتىراق ٴبىر تارەدە مۇقتاج بولىپ [illegible]

# اۋعان ەلى.

اۋعان ەش مەملەكەتكە باعىنباعان ٴوز تاعدىرىن ٴوزى كەسىپ الاتىن ٴوزى شەشە الاتىن جۇرت بولعانىنا 7 جىلدان اسىپ 8 نىشى جىلعا قاراي بارا جاتىر. انگلىيە، رەسەي ەكى جاقتان جابىلىپ ونىڭ باعىندى ەلدىڭ قاتارىنا تۇسۋىنە جانىن سالعان بولاتىن.

پەتىر الى وكتابىر توڭكەرىسىنەن كەيىن ەكى پاتشا سايەساتى جويىلىپ، كەڭەس ۇكىمەتىنىڭ تۋعان تۋرا سايەساتى ارقاسىندا اۋعان ەلى رە- سمىدىڭ تىرناعىنان بوسادى. اۋعان ەلىنىڭ زىيانى، ورىس ۇكىمەتىنىڭ پايداسىنا جاساعان ٴبىتىم شارتتارى جىرتىلدى. سودان بەرى اۋعان ەلى رەسەي مەن انگلىيەنىڭ قولتىعىنان شىعىپ، ٴوز دەگەنىمەن — ەركىن ستاي الاتىن مەملەكەت قاتارىنا قوسىلىپ وتىر. اۋعان پەۋدالدارى سونداعى جاقىن كۇن شىعىس ەلدەرىنىڭ مەملە- كەتىنىڭ قارىۋ ىلايى ماتەبەتتەرىنىڭ. اۋعاندا ٴالى رۋۋ-رۋۋعا بولىنۋ بار. رۋۋ تالاسى جەرتۋدا بار. اۋ- عاننىڭ ەلگەرى كەتۋىنە ٴولكەن بوگەت نىڭ ٴبىرى وسى.

ۇندىستان مەن اۋعانستان اراسىندا كوشىپ جۇرەتىن ەلدەر قىستى كۇنى ۇندىستاننىڭ ماڭىندا قىستاپ، جازعىتۇرىم اۋعان تاۋلارىنا كەلەدى. بۇل ۇاقىتتاردا ٴال تۇرلى جانجال، ۇرىس - قاعىسۋ بولىپ تۇرادى.

اسىرەسە قىلسابايى رۋۋى دەگەن رۋۋ بارەتىلسابايى رۋۋى ەلى كوشتى، كوپ رۋۋ مەكەندەيدى.

اۋعان امىرى امانۋللا داۋرانى دەگەن رۋۋدىكى. سوندىقتان قىلسابايى رۋۋى مەن داۋرانى رۋۋىنىڭ اراسىندا دۇسپاندىق مەڭى.

قىلسابايى رۋۋى ۇندىستان جا- هاندا بولعاندىقتان انگلىيلەرىنىڭ ىشكىلارى كوبىنەسە مولالاردا بولدى، مولالاردى ازعىرادى. كارەتابارلاردا قاراعاندا بيىلعى جىلدارىدا اۋە ستانداعى ٴال ەعرىنشە كوتەرىلىستەر بولعان.

ۇكىمەت كوتەرىلىسكە قاتىسى بار مانعاي دەگەن رۋۋدى، اسكەر جىبەرىپ، كوپ ادامدارىن ٴولتىرىپ الدى. 1575 شاڭالى بولمىسىندار ٴولتىرىلىپ، 3500 دەن ٴتۇيە جانعار الىپ جىبەرە رىلگەن. بۇلاردىڭ ىشىندە قىلسابايى رۋۋىندىدا بار كورىنەدى.

ەسكىشىلەر جاعىنداعى ٴامىر جانىپ قالتاڭ ەلى ابدولكەرىم دەگەن كىسى ۇندىستاندا قابىل الاسىنداڭ ۋزىنە قىسى جىبەرىپ وسى كۇنگى تاقتا وتىرعان ٴامىردى قۇلاتپاق.

قازىرگى اۋعان ۇكىمەتىنىڭ ٴبىر جاقتا لىقتار كەر كەزىپ وتىر ەدى. بۇلاردى ەسكى اسقتا قابىل ولاسىندا جانىندا جاقتاداڭ ناعى ٴمىر استانا جانىپ ەدى. ۇرىستا دىلكۇرلەرمەن جىبەرىپ اۋرۋ قاتىلار اسكەر جاقتا مەكتەپتەر اشۋ، اپتا ماعىلى تۇلعاداردىڭ ساتىڭ اسكەرلىكتى جالىپ بىردە ەلى ەركىنسەن اۋدان تۇرىپتى كوبەيتىلۋ سياساتى تارىسىلى مەكتەپتەرمەن كەسە ەڭ تالعىلەتۋ جانىپ ولىپ، جانداي بولىپ جاتىر.

اۋعان امىرسىنەڭ دۇشپاندارى تىڭكىشى، اما مەكتەپ مولالار بولىسىن وزىنە ەل تارىنقىسى كەلگەن تان ٴتۇيىقىمدارى بولىسىن - بارىق- سىلار دى قورىق قىلىپ وتاپادى. مۇسىلمان مولداسىپسىز تابادى. ٴبىراق مەكتەپتىڭ باقى ماعىنا قاشپا اراسىندا تۇسىكەن ماۋلارعا تاعدىردە ەلى بەت السى ەلدەندەيتىنكە بەيىم.

بى. ا.

## ەڭبەك اقىنى ارتتىرىلماق.

كەزدەمەشىلەر وداعى مەن بوگو- رودسكو جىبەك تىرەستى، تىرەسكە قارايتىن فابريكتەردىڭ بارىندەدە جۇمىسكەرلەرگە 1نشى قاڭتاردان باستاپ 14 سوم 90 تيىن ورنىنا، 16 سوم 40 تيىن بەرۋگە قاۋلى جاساعان.

بۇل تىرەستە ىستەيتىن جۇمىسكەرلەردىڭ سانى 30 مىڭ.

سەرپۋحوۆكە تىرەستىندەدە 14 سوم 60 تيىننەن 16 سوم 40 تيىن ارتتىرىلماق. مۇنداعى جۇمىسكەرلەردىڭ سانى 18 مىڭ.

قاپىلىستا ٴبىر جايسىز كوڭىلسىزدىك مۇنداۋىم قارالىتىرادى، جانە اۋدانداعى بىش ٴبىر تارەنى ەسەپتەيدى.

ەڭبەك شارتتارىندا كورىنبەل- گەندەرمەن اسىپ، قارا شارۋالار باتىراق جالدادىم دەپ جۇۋانسىماۋى تيىس: قازاق باتىراقتارىن قارا گەلشەكتەن قوتقارىپ، جارىق جولعا سالۋعا ٴالى كوپ - كوپ ەڭبەك جۇمسالماسا، بولمايدى. ٴبىزدىڭ ھوبلى وتىرمانىمىز كەڭەسلەر وداعىنىڭ ىشىندەگى ەڭ ارتتا قالعان قازاقستان باتىراقتارى، ەگەر كەدەي- شىلەر قوزعالىسىنىڭ كەڭەستەر وداعىنىڭ ماڭەتتىكتى دەگەن جەر- لەرىندە باستالعان ۋاقىتتاعى نىبەت- ەتتاردى السااق (پەتىربۇر تۇڭ- كىرىستەن بەرى قاراي) وندا شىعاتىن باتىراق ۇيىمدارىن جاسالىپ كەلشەك. ەلدىڭ ٴبارى دە جۇمىسكەردىڭ ازدەنتەن كەلگەن بولاتىن. كازىردە قازاقستان ۇيىمدارىنداعى جۇمىسكەرلەر جەتكىلىكتى دەڭگە بولماعىدى.

جالپى جەر-تۋعاي جۇمىسكەرلەرى ۇيىمىنىڭ ورتالىق كامىتەتىنىڭ ىستەل- گەن تاجىريبىسىنە قاراعاندا 1923 نشى جىلى - 204 مىڭ شامالى ەڭبەك شارتتارى جاسالعان؛ 1924 نشى جىلى- 253 مىڭنان ارتىق ەڭبەك شارتتارى جاسالعان؛ 1925 نشى جىلى-622 مىڭ

350 (58 پىراتسەنتى) ەڭبەك شارت- تارىن جاساعان. مۇنىڭ ۇستىنە جالپى جەر تۋعاي جۇمىسكەرلەرىنىڭ كەڭەستەر وداعىنداعى قاشىق جەرلەر- گە ونىڭ ىشىندە قازاقستانعا از بولسادا، وتكەن جىلداردا قىزمەت ستەپ ٴالىمان ىسلەمان جۇمىسكەر- لەر جىبەرىپ وتىرۋىندا قاراعاندا، ماقالانىڭ باسىندا ايتىلعان پىكىرلەر ٴتۇزىيرلى، دالەلدەپ ايتىلعان پىكىرلەر.

سونى مەن جالپى جەر - تۋعاي جۇمىسكەر ۇيىمىنىڭ ازداپ، اندىرىنداپ بولسادا، باتىراق قوزعالىسىنىڭ تارىيە- قىندا، باتىراقتاردىڭ شارۋاسىنا ٴتيمانىپ، قورعاۋدى كەڭەيتىپ جىرنامە ەداۋىر ٴىس ىستەپ تاستاعانى كورىن- لەدى. كازىرە ەلدىڭ، امولانىڭ ۋلى تۇستىڭ جاعىنداعى سيىاقتى باتىراق- تاردىڭ اۋىر تۇرمىستارى كورىنسە، جەر تۋعاي ۇيىمى جۇمىستىڭ الدا ۋجمۇرلانىپ شىناسىن سالاتىن پارتيا ۇيىمدارى، ەسىپشىلەر وداعى ۇيىم- دارىنىڭ كومەگى ارقاسىندا جەرگى- لىكتى جەر - تۋعاي جۇمىسكەرلەر ۇيىمىنىڭ قىزمەتىن باسقاراتىن جول- دامشار بەلسەنىپ كىرىسسە، سوزلى باتىراقتار اراسىنداعى كەمشىلىكتەر كوبىگە بارماي جوعالىپ، جەر جۇزى- نىڭ ەڭبەكشىلەرىنىڭ ۇستەمدىگى قورىلماق.



وقۋ - ٴبىلىم.

## اماناراعاي بولىسىندا وقۋ ٴىسى.

(قوستانايى ۋەزى)

بيىل بولىستىڭ نە بار قالعانىڭ سانى 13 مەكتەپ بار، ٴوز مەكتەپتە تارتا ٴوي بار. امانراعاي ورىندارى كوپ ... [illegible]

اماناراعاي انىندا بولعان مەن تويىل، ارانعاراعاي ٴۇش بولىس ٴتۇشۇن ار- نالعان. سوندىقتان اماناراعايدىڭ جە- تىم بالالارىن بۇدا تەگىس مۇكسىز- داندىرا الەيدى.

مەكتەپ ەل ىشىندە بولماي پاسىل- كەدە بولعاندىقتان ايەل بالالاردان بىرەۋدە جوق.

ٴبىردىش بالەش 4 مەكتەپتە 115 بالا وقيدى. بۇلاردىڭ 22 سى قىز بالالار. بىرەۋى قالاقتىڭ ٴوز كوشىنە اسىلعان، قالعانى بولىستىق بودجەتىنە ەدى.

بولىستىق بودجەت نەك مۇعاللىم- ٴىمىردىڭ جالى انىسىن بەرىپ كانا تۇردى. باسقا جاعىنان قاراماتۇن قا- راجات بولمادى. مەكتەپتە جالپى قازاجات بولمادى. مەكتەپتەر جالپى قاراجات ٴام وقۋ قۇرالدارى جاعىنان مۇلدە كەمىس. بار قۇرالداردىڭ بىلامى شالاق.

ماۋانسىزدىق مەكتەپتى ەكى جەردەن اشىلسادا بىرەۋىندە 28 ادام وقىلىپ تارالدى، باسقاسىندا وقۋ بولمادى. ماۋانسىزداردى مەكتەپكە تارتۋ ونە نىين جۇمىس. وقىۋ ٴتۇيى مەن جۇرت تەگىس پايدالانسىن دەپ وقۋ ٴۇيىن كوشپەلى قىلىپ ەدىك. بۇل جۇمىس جەمىستى بولدى جاڭادان شىققان ماياسى ادابياتتار، ازدا بولسا بار. كازىرگى ۋاقىتتا وقۋ ٴۇيىنىڭ ەڭگەرۋشىسى گۇبەرنەدەگى پەسەتتى- تۋ كوۋرسكە كەتتى.

قىسقاشا ايتقاندا وقۋ- ورىندارىنىڭ جالپى قالىقتى مۇكسىزداندىرا الماعى بىلاي تۇرسىن وقۋ قۇرالى كەرەك. جاراق جاعىن ولگەمەگەندە، وقۋ قىلاز جۇزىندە بولمايشى.

كوپەش.

## مەكتەپتى كەدەي اۋىلدان اشۋ كەرەك.

ٴبىزدىڭ شالقار ۋەزىندە 40 شاقتى مەكتەپ بار ەدى، سونىڭ جارتىسىنان دەنى بايلاردىڭ قولىندا باي بالالارى راقاتتانىپ وقىپ جۇر- ماقىنبايلارى ەلىندەگى كەدەي بالالارى، كەيبى جرنەقتان، قىسقى مۇۋنىقتا بارىپ وقي الماي جىگەرى قۇم بولۋ ەن كەلەدى.

كازىر وقۋ ۋاقتى جاقىنداپ كەلەدى، سوندىقتان وقۋ ورىندارى بايلاردىڭ تولىندامى مەكتەپتەردى كەدەيلەردىڭ جەرىنە ورنىتۋعا تىرىس- مۋى كەرەك. وقۋ جۇمىسىنا كەدەيلەر- دەنىقا كوشلى. شول نىتانى سونداي- مەس، ۇشىپ وقۋ ورىندارى اما تىرىسۋى كەرەك. ايتپەسە كەدەي بالالارى ۋاقىتتان قۇرالا ماي قالماشى.

ٴھيم.

# اۋىل تىلشىلەرىنىڭ قاتارى.

### وتىرىقشىلىققا بوگەت.

قارقارالى ۋەزى شەت ەلىنىڭ 100 جىلدان بەرى مال باعىپ پايدا- لانىپ كەلە جاتقان جايلاۋى باتىس گەر، كوكسباي، تالدى شات ماكەنتاي دەگەن جەرلەر، ەگىنگە قولايلى بولعان- دىقتان، پاتشا ۋاقىتىندا شەت ەلىنىڭ قازاقتارى تام - تۇمداپ ەگىن سالا باستاپ ەدى.

كەيىنگى كەزدەردە جۇرت شارۋاسى ٴۇيىرەلىپ، كەدەي كوبەيىپ، جانا وتىرىقشى بولمۋدىڭ ارتىقشىلىعى ەل تۇلامىندا سىڭگەندەي بولعان سوڭ شەت ەلىنەن ٴبىر تالاي كەدەيلەر جىيىلىپ قالا بولايىق بولدى.

ۋەزدىڭ جەر ٴبولۋى وعان ۇقساس ەلدى.

بىيىل كەدەيلەر كورسەتىلگەن جەرگە ەگىن سالىپ قالا بولۋعا بارعاندا، اقمولادان ٴبىراز ورىس، قازاق جەردى بىيەمدەنىپ ەگىن سالىپ قويىپتى. قازاقتارى مىنالار: اقمولا ۋەزى، اتان قايى ەلىنىڭ قازاعى تاشەي توقتاۋسوۆ ۇلى، ٴداۋدە باي جالە ۇلى، قوجايىن بويىتقال ۇلى بيان دوباي ۇلى تاعى سونلاپلار.

«ەسەلەردىڭ قارقارالىقا زاماسىز، جەر قىزىقشى، ٴوزىمىز بىلەمىز» دەيدى.

80 شاماسى كەدەي داعدارىپ تەنىلارىن بىلمەي وتىر، جۇمسمىزدى ىستەتپەيدى. ەگىن سالىپ ٴدۇبىسىزدى شابالماي جاتىرمىز. وسىنىڭ ٴبىر تورلاۋىن گازەت ارقىلى بىلدىرسەڭىز ەكەن.

جۇماعۇل ٴتىنباي ۇلى.

باسقارمادان:

اقمولا قازاقتارىنىڭ قارقارالى جەرىن بيەلەنۋى جولسىزدىق بولادى. جالپى قازاقستان ورتالىق اتقارۋ كامىتەتىنىڭ، جانا جالپى قازاقستاننىڭ كەڭەسلەر كەڭەسىنىڭ 1925 نشى جىلعى 11 نشى اپرەلدە شىعارعان قاۋلىسىنىڭ ەبە بولمىسىندەگى، 4 نشى بولىمىنىڭ 22-23 نشى ٴنومىرلى انىقتاماسىنا قاراعاندا، ٴبىر گۇبەرنەنىڭ جەرىن ەكىنشى گۇبەرنەنىڭ ادامدارى ٴوز بەتى مەن پايدالانا المايدى. جوعارعى جەر مەكەمەلەرىنىڭ رۇقساتى كەرەك، ول بولماعان كۇندە قۋىلىپ جىبەرىلەدى. اقمولا قازاقتارى بەتى- مەن جۇمىس ىستەپ بىلمەقتىرىپ جۇرسە، ۇيەزدىك، گۇبەرنەلىك جەر مەكەمەلەرى ۇنشندىرىپ توقتاتۇلارى كەرەك. وتىرىقشى بولاتىن ەلدەرگە بوگەت بولماسىن.

## سلابا گورت ۋەزىندەگى ەلدىڭ جايى.

1909 جىلدارى قونىستى دالا- سىنداعى 1500 ٴۇي شاماسىنداعى قازاقتارى، جەرى مۇجىققا كەتكەن سوڭ، جاي باسىنا 15 دەستىنەدەي جەرگە قاناعا بەرە بولىپ، 11-12 مۇجىق بولىسىنا تاراپ كەتىپ ەدى. كەيىنگى كەزدە دە قازاق بولىسى بولىپ بىرىكپەك بولىپ تۇۋەدادا قولى جەتە الماي، ايامىندا بوستاندىقتان كەيىن قازاق اتاۋلى تۇرالىپ ەكى بولىس بولدى.

1923 جىلدىڭ ايىنىندا اۋدان ماسەلەسى كوتەرىلىپ، جەكە بولىستىق قالدى. بۇرىنعى قالىپىنا قايتىپ مۇجىق تار مەن ارالاسىپ كەتتى. بۇل تۇۋ- رالى سەبەرەۋكوم مەن قازاستان اراسىن ايىرۋ تۇۋرالى شىققان

كەمەسيەلەرگە، ارىز بەرىپ ەدىك، ونان بۇل كۇنگە دەيىن ٴجوندى قابار بولعانى جوق.

كازىردە 70-80 شامالى ٴۇي قازاقستانعا جەرىنە كوشىپ كەلىپ وتىر (تەرەڭكول، ۋريق بولىستارىنا). باسقالارى باياعى قالپىندا.

وندامى ەلدەردە قازاق ٴتىلىنىڭ ورنىنا ورىس ٴتىلى جۇرەدى. اۋىل كەڭسەلەرىندە قاتشىلارى ورىستاردان قويىدى. ۋەزدىك مەكەمەلەردە قازاق ماكيىنى بارەيدى. بۇل ەلدەر جەر- ٴمىز بەن قازاقستانعا قاشان قوسىلار ەكەنبىز دەپ ەكى كوزى ٴتورت بولىپ كوتۇپ وتىر.

تاش ۇلى.

## شارا قولدانىلعان.

«ەڭبەكشى قازاق» گازەتاسىنىڭ 322 نومىرىندە تولەۋ ەمەت ۇلىنىڭ ايمەت بايمەت ۇلى شالقار ۋەزى، شولاق - جىدە بولىسى، قاكبانتى ٴاۋلىن شاۋىپ 64 جىلقىسىن الىپ كەتتى دەگەنى تۋرالى شالقاردىڭ ۋەزدىك اتقارۋ كامىتەتى مىنانى بىلدىرەدى:

الىنعان جىلقى سانى 59، ايمەتتى تۇۋعانى مەن ادامى 45 جىلقىنى جانەن الادا قايتارىپ الىپ وتىر؛ قالعان 13 جىلقىنى تابىن ەلىنىڭ ادامدارى الىپ بەرمەك بولىپ قالعان.

ايمەت ۇرىلارى تاعى كەلىپ ەلدى شابامادىعىن قاۋىپ بەن ۇرىتكوم 17 كىسىنى تۇۋرالعان ٴبىراق جىبەرگەن. سول جاماق وسى كۇنى ەل شەتىندە جاتىر، شابىلارى كەلسە ۇرىلاردى تۇسىرمەك.

شالقاردىڭ اتكوم اعاسى:

ٴسۇيىن ۇلى

## ٴجون سۇرايمىز.

تەمىر ۋەزىنە قاراعان قوسقار- انا بولىسىنىڭ جاكەلىش رۋۋىنان ٴبىر 95 ٴۇي بورسىق، ۇستىۋرت باياتشى دەگەن جەرلەردى جايلاپ كوشىپ جۇرەتىن ەدى. كوشىپ جۇرەتىن قولاي كەلمەي ەل شارۋاسى كوپ ماسلاعان سولاي ولار ۇكىمەتتەن قونىستانۋعا جەر سۇراپ ٴتۇسىپ ەنى تەمىرگە وكىل قاتىپ جىبەردى. بۇلاردىڭ ىتەلگى، تەمىر ۋەزىنىڭ جاعاسىندا ورنالاسىپ ەگىن ەگىپ قىستۋ ٴبىراق قولدا الەن جۇمىستى قالاي بىتەۋگە بىلەي ەلىنىڭ داعدىلانىپ تۇرعان جايى بار. جوعارعى مەكە- مەلەر ٴجون كورسەتسە ەكەن.

جولاي ۇلى.

باسقارما: جەر - سۇۋ كەمەسە- سيەتىنىڭ نازارىندا.

## ەكى باس زاۋىتىنداعى كاموۋنا مەكتەبى.

ەكى باس كامۇنا مەكتەبىندە 54 بالا وقىپ كەلدى. 30-ى قازاق، 24 ٴى ورىس. تۇرمىسى جامان ورنالا بولدى. وقۋ كوڭىلدەگىدەي جانسىز بالالاردا ىقىلاستىلىق ەدى. ٴبىراق ٴبىز كوڭىلسىز تارمە ەكى باس زاۋىتى جابىلاتىن بولىپ، مەكتەپ كەرەكتىگە كوشىرىلمەك. ٴوسىپ ازعانى، تۇكىبەلى بولىپ جۇرگەندە وقۋ جۇمىسى تاشىرلىپ كەتە مە دەگەن قاۋىپىمىز بار. سوندادا مەكتەپىمىز قالماسىن دەگەن ٴۇمىتىمىز زور.

مۇقان قامىن ۇلى.

## قىزىل كرەس.

ادام بالاسى دۇنيە جۇزىندە تاراب ئىرشلىنك مە باستاعانان بەرى قاراي تالاس، تارتىس، موعىس دەگەن تارەشلەر بىرگە كەلىب تۇرعان. مول ۋاقتىتان با ئلب ادام بالالارى اراسىندا باي، جارلى، اق-سۇيەك، جاي قارا كىسى دەگەن جىكتەردە بولا كەلگەن. جاي قارا كىسى جانتارى كوب بولا تۇرسادا ازعانا اق-سۇيەكتەر، اق - سۇيەكتەر تولىندا ايدىرانشا جۇمسالىب ايداعان جانتارىنا جۇرە بەرگەن. كوب ادامداردىك شىبىنداي جانىندا ئبىر قاسىق قانىندا وزدە-رىنىك ەركىتەرى بولماعان. امىرمان ازۇلى بىسمارىق سەقىلدى دوعىسى باستىقتارى، كۇنشە كۇركىرەگەن نابالىيون سەقىلدى پاتسالار قالاي قاراب ايداسا، جالبى بۇنارا قول ساباىندە جۇرە بەرگەن. ئۆزدارىن اشىب ئسوز ايتۇۋعا مىناۋنىك ئجونسىز دەب باس تارتۇۋعا الدەرى بولماعان. بۇل ايتلعان تارىشلەردىك بارلىعىندا تاريحتا بولعان قاندى موعىستار، اۋىر ئلرالى كۇندەر ايدى.

تاريحى بەتتەرىنە قاراساڭ تالاي قاندى موعىستار بولىب، مايداندا سانسىز جارالى ادامدار ئبىر جۇتىم سۇۋعا زار بولىب كۇكىرەنگەن. مىلە ۋمىنداي ۋقيعالاردى كورگەندە تالاي قاندى جۇرەك ەرلەردىك قاندارى قىزعان، ەل قامى، الۇمەت جۇمىسىن ويلاب، باستارىنان اۋىر كۇندەر وتكىزگەن. مۇنداي ادامدارى ۋلماتتارىدىك دارما اسلەاندارى، قارا جۇرەك ەل دۇشپاندارى پاتسالاردىك ملتىمىنىڭ ومىندا، ئايزاسىنىك ئشىندە كەتكەندەرى دە از ەمەس. ئبىراق مۇنداي ەرلەر كوب ۋاقىتتا دەبىن كوزگە كورىنىب شىعا المادى. اياقارىن قىيا بالماعاندارى اكەنۋلى، تەركەۋلى بولادى. وسى كۇنگە دەيىن تۇۋىسىندا، ستۇرگىندە جۇرگەندەرى دە تولىب جاتىر. ئبىر قاتار وتكەن زامانداعى موعىستاردا كوز مالىب قاراعاندا تولا بۇيىك شەيىرلايتۇن تارىسلەر تولىب جاتىر.

ادام بالاسىنىڭ مادەنىيەتى كەم، ادامشىلىعى از زاماندا موعىس مايداندارى تىيگەن، اۋىر جارالانعان ادامدى ئولتىرىب تالاۋ، تىرىلەي جەرگە كومۇ سەقىلدى تالاۋلىق ستەردە بولعان. مۇنداي جۇمىستار تۇۋرالى باستىقتارى بۇيىرىقتاردا شىعارىب تۇرعان. كەلە - كەلە ادام بالاسىنىڭ اكى ئوسىب، مادەنيەتى جوعارىلاعان سايىن، جوعارعى ايتلعان ستەرگە جالپى جاي ادامداردا قارسى بولىب تولعان كەلگەن. [illegible] ارمان ادامداردى ەلەتىب ئوشمن انشالاي جاردەمدەر جىبەرگەن. ول اقشالار ئوز مالدارىندان باسقا قارسى جاقتاردىكىندە بەردەي جۇمسالسىن دەگەن بۇيرىقتار، قاۋلىلار ەل وكىلدەرى تاراپىنان بولىب تۇرعان. بۇل سەقىلدى الۇمەت، ەلدىك قامىنى اپەرەنشى رەت دەرلىك پەرانسوز توكەرىسى كەزىندە بولعان. بۇل تۇۋرالى ئ ەرەنشى بۇيرىق 1873 نشى جىل 25 نشى مايدا ەل وكىلدەرى تاراپىنان جارىيالانعان. مۇنداي ستەرگە سەبەب-تورمەندەگەندەي ەل وكىلدەرى باستاعان جول بولادى: 1863 نشى جىلى 26 نشى وكتيابردە جەنيۋا قالاسىندا ئبىر جىيناق شاقىرىلادى. بۇعان تۇۋرالى مەملە كەتتەردەن وكىلدەر قاتىناستى.

قۇردەشمەسلەتە ادام بالاسىنا ئوز جاھى بولسىن، دۇشمان جاھى بولسىن. سالداتتارلار بەردەي جاردەم ەتەگە قاۋلى جاساب شەئىرلارى. موتان سولۇق، بۇل جول جالپى جەر جۇزىندە تۇرلمىنە مەملە كەتتەرگە تاراتۇۋدا بولادى ۋيىمدارىندا بەلگى (Эмблема) قىزىل كرەستى الادى. موقىنى ۋاقتىدا ئبىر قاتار تۇرىنك سەقتلدى موسلمان مەملە كەتتەرىندە قىزىل اي الىنادى. ئبىراقى بۇل ۋيىمىنك ئدىن جاھىدا تەبتى قاتىناسى جوق. ايدا قىزىل كرەس دە ئبىر بەلگى ماتە ئۆبەتتىب بۇل ۋيىمدار دۇنيە ئىك ئۇزلى ئوتكەرلەرىندە تارايدى. وتەن - وتەنى جەنىبالسىنارى بولىب تۇرادى. جەملىنىندە كۆتە كەبە بەردى.

موعىس كەزىندە ئۇرۇق جارالى سالداتتارعا مايداندا جاردەم جاردەم كورسەتەدى. تىنىش ۋاقىتتا تۇرلىشە اشتىق، ئۇرۇق، ئۇلاتىس سەقىلدى تارىشلەر ەمەن كۇرەسىب تۇرادى. ئبىدۇرتب 1914 نشى جىلى دۇنيە موعىسىنا شەرىلىدى. سوعىس ۋاقىتىندا بەردەي جاردەم جاساب قىزىل كرەس وتە كوب كومەك كورسەتكەن. تەتى ارانلەستىك مايلى جۇمىستارعا دەيىن كىرىسىپ، اراقتا جۇرە باستايدى. وسى كۇنى قىزىل كرەس ۋيىمىنك مادەنيەتتى مەملە كەتتەرىندە بارلىعىندا بۇتاقتارى بار.

ئبىزدىك رەسپۋبليكادا قىزىل كرەس ۋيىمى 1867 جىلى كەلىب تۇرادى. ەسكى ۋاقىتتا ادام بالاسىنا تەگىس كوز بەن قاراعان ئوزگى جۇمىستارى دا كەدەي اتقارا المايدى. ئبىراق تارايلىقتا 78-1877 جىلدارى تۇرلى موعىستار مايداندا جارىم ەمەس سەزىلدى. ئسوۋيەت قالىب 1917 جىلى بەيرىلى، وتان سولداتتارى توكەرىس سەزىمدى. وكىمەت مايانى جۇمىستارعا تاتتتانعا باسادى. ئبىر قاتار ورىندارلىق ماملە كەتتەر قارسىلىق تولىب كەلەدى. ئبىر قاتار وكىلدەرى سەزىدى. ئبىر جولدا ئبىر ئشى بار سالدەرى ەرىكتىلەر سەتەگى، ولار رەسپۋبليكادا ئوز ئشىندە بولادى.

مونان سولۇق 1918 جىلى 6 نشى مەيداندارا قاتناسقان جەردەگى ئبىراق ئوز ئدىن باستاپ، ئسوز ئشى بىلىپ، قىزىل كرەس ۋيىمىنىڭ ارا جۇمىستارى بەرى قاراپ ئبىزدىك رەسپۋبليكالاردا ۋيىمدا باسقارعان بولادى. 1919 جىلدارى، 1921 جىلدارى اشتىق جىلدارى، ۋزاق جىلدارى تەكىزىپ، ئبىرى، ئوسى كۇنى ۋيىمدى ئىچىكە جوعارى قىزىل كرەس ەرىكتىلەرى بارلىعى دا، ەل ئبىر ئبىرەسى ئاسىرىلادى.

وسى كۇنگى دۇنيە ئبىراق ئبىر جولدارى ساقتاماي، ئوز ئبىر قاتار دارىسى بولىپ جۇمىسى ئوز دا ئبىر قىزىل كرەس ۋيىمى ئبىر ئشىنە ئبىر قىزىل كرەس ۋيىمى ئوز جۇمىسىن، ئوز ئبىرلىكتەرى تولىق، ۋيىمدارى ەل ئوكىلدەرى. ئبىر قىزىل كرەس ۋيىمى ئوز ئجۇمىسىن ئۆمىرىنە ئوز ئبىر، ئبىر جولدا تولىق جۇمىس اتقاردى. [illegible]

---

### قىزىل وردا ماشىنىدا.

## ارقالاپ وتىن ساتاتۇندار.

قىزىل وردا كەدەيلەرىنىك كوب جىلدان بەرى قولدانىب كەلە جاتقان ئبىر كەمبىس - وتىن ساتىۋ. ئبىر ەمەگى بارلار الدىرەكتەرى - كوبىنىك ەسەگى - دە جوق. پانسا زامانىندامى اماش قاراۋشىلار بۇلاردى كوبدىرمەي ئويتىب قانىن سورعان. ول ۋاقىتتاعى وتىنشىلاردىك كورگەن قورلىعىنىك ەگى - شەگى جوق.

توكەرىس بولعاننان بەرىدە بۇلاردىك كوبى وزگەرگەن جوق. ايتابىن، ارىز قىلابىن دەسە - كوبى اكىمدەرگە باتا المايدى. قىزىل وردادا ۋكىمەت كەلگەن سوك ولاردىك جاسىراقتارى باسقا جۇمىسقا ئتۇسىب كەتتى. قارتىراقتارى ئالى وتىن تاسىۋدا.

قىزىل وردانىك ايدالاسىندا كازىر وتىن بىتتۇۋگە اينالدى. وتىن ساتىۋشىلار وتىندى قىسى اياز دا جاز سىسىندا 9-10 شاقىرىم دالالىقتان ارقالاب اكەلەدى. بۇلار ارىب اشىب ارقالاب اكەلگەن وتىندى الان اتشاسىندىك جارمە جارىن بەلەككە تولىدى، قالالىتنا ەگر - ئوش قاداق نان الىب، ئۇيىنە بارىب دەمىن الادى. ئۇنى مەن ئبىر ئۇيلى جاندى اسراۋعا بولاما؟

مونەتتان ۋكىمەت بەلەتى، مايدا مالىقتى قالدىرىب، بۇلاردىك وتىن - اتۇلارىنا تولىق ەرىك بەرسە، ولار وعاندا الدە قانداي بولىب قالار ەدى.

اەشار.

## جىيھان - تەرگەن.

### انگلىيەنىك اۋە كەمەسى.

انگلىيە ۋكىمەتى تونامانسىنان جەرگە تۇسپەي 3 مىك شاقىرىم جەر ۇشاتۇن ايروپلاندار ستەتىب جاتىر. بۇل انگلىيەنىك دەيىنشىلىككە ازىرلەنگەنى ەمەسى!

### 7 ادامعا ئبىر اپتامابىل.

1924 جىلى امريكادە بارلىعى 20 مۇليونگە جاقىن اپتامابىل بولدى. 7 ادامعا ئبىر اپتامابىلدەن كەلدى.

### ماشىنە وراق.

كوربىتب دەگەن ورىس جۇمسەشى ەگىن وراتۇن قول ماشىنە ستاب شىعارعان، بۇل ماشىنە مەن ئبىر كىسى 5.4 كىسىنىك ورعانىن ورادى.

### اۋەدەن تۇسكەن تاس.

پەرىم گۇبەرنەسىندە اۋەدەن - كەشكەرىم ۋيىدەي تاس تۇسكەن. تامتىك تۇسكەن داۋسى ايلا 100 شاقىرىم جەرگە ەستىلگەن. بۇل اۋەدەگى جارىمى جوق جولدىزداردىك بەرىنەن ەمتىب تۇسكەن تاس بولسا كەرەك.

---

كوبەگەنتارسەتار انستان ۋكىمەتىنە قىزىل كرەس ۋيىمى كوشىرگەن سابىن جۇقپالى اۋرۋلاردا ازاماق.

مكبەكشى ەل ەزگى ۋيىمىنك جۇمستارىنا تىلەكشى بولۇلارىنك ئجونىمى كۇنەگى قىزىل كرەس ۋيىمىنك وتە كوز سالاتۇن ئبىر جۇمىسى جاس - جەتكىنشەك (پيانەرلەر) دەرمەن ساۋلىعى.

اقىمەت ئمامت ۋلى.

ۋاقتشا شعارۋشى: مايلى ۋلى بەيىمبەت
Вр. Редактор: Б. МАЙЛИН.
г. Кзыл-Орда типографии Казгосиздата.
Уполн. Глав. № 52 Тир. 7000 экз.

---

ئۆي كىنەگەلەرىن قولدانىۋ، قىزىل وردادا تۇراتۇن بارلىق ازاماتتاردى كىنەگەگە تىركەۋ تۇۋرالى.

## قىزىل وردانىك ئۆيەزقالالىق اتقارۋ كامىيتەتىنىك №59 لى مىندەتتى قاۋلىسى.

1925 جىل - 28 ئۆيلدە قىزىل وردا. ۋكىمەت مەكەمەلەرى قىزىل وردا قالاسىنا كوشىب كەلىب قالا قالقىنىنك سانى ارتقاندىقتان ئۆيەز-قالالىق اتقارۋ كامىيتەتى قالا قالقىنىك ەسەبىن الىۋ ئۇشىن - 1925 جىل ەستۇۋلاردىك 24 نەگى مىندەتتى قاۋلىسىنا قوسىمشا ەسەبىنە مىناداي ئتارتىب جاسايدى:

ئۆي كىنەگەلەرى جوق ئۆي قوجالارى، شابقانا، قوناق ئۆي (گاستەنىسە) ۋستاۋشىلار، ۋكىمەت ئۆيلەرىن باسقارۋشىلار، وسى قاۋلى جارىيالانعاننان كەيىن 5 كۇننىك ئشىندە ئۆيەز-قالالىق مىلىتسىيە مەكەمەسىنەن ازىر اقشا تولەب ئۆي كىنەگەمى ساتىب الىب قويۋلارى.

ئۆي كىنەگەلەرى العاننان كەيىن ولاردى باسقارىب بىلۋۋشى جازىلعى ازاماتتار بارلىق قالا قالقى، ئاي جاسىنا بولسادا، قالدىرماي ەسەپكە السىن. قالا قالقى ەسەپكە العاندا ئۆيەز-قالالىق مىلىتسىيە مەكەمەسى وسى قاۋلى جارىيالانعاننان كەيىن 2 جۇمانىك ئشىندە قالىق ەسەبىن الىۋ جۇمىسىن بىتىرىب كەتەتىب بولسىن.

ئۆي كىنەگەلەرىن العان ئۆي قوجالارى، كاستەنىسە، شايقاناۋشىلار، ۋكىمەت ئۆيلەرىن باسقارۋشىلار ئۆي كىنەگەلەرىن تەكسەرىۋ ئۇشىن جوعارىدا ايتلعان ۋاقىتتان قالدىرماي ئۆيەز-قالالىق مىلىتسىيە مەكەمەسىنە تابىسىرسىن.

بۇدان سوك بامقا ئۆي كىنەگەلەرىن باسقارۋعا جاۋاپتى ازاماتتار ئۆيىنە تۇرۋشىلاردى ادرەس وستەلىنە تىركەتىبەگەن بولسا ئۆي كىنەگەلەرىن تەكسەرۋگە يا تىركەۋگە ئۆيەز-قالالىق مىلىتسىيە مەكەمەسىنە اپارعاندا ولاردى مۇنداعى ادرەس وستەلىنە تىركەتىسىن ئجانا كەلەشەكتە مىنا تارتىبەردى ورىنداسىن:

1) ئار ئبىر ازامات تەزىنەن، قالاي ەنكەندە 3 كۇننىك ئشىندە ئۆي كىنەگەمە جازىلۋعا، ئۆيەز-قالالىق مىلىتسىيە مەكەمەسىنىك الىنعان ادرەس وستەلىنە تىركەلۋعا تيىس.

2) قالادان كەتكەن (كالىندىروبكى، تىنىسقا قايتىۋ يا تۇراعىن وزگەرتىۋ سەبەبتى ۋاقىتشا قالادان شەعاتۇرىۋ بولماسا) ئار ئبىر ازامات وسى قاۋلىنىك 1 بۇۋىندا كورسەتىلگەن ۋاقىتىنىك ئشىندە ئۆي كىنەگەسىنەن ئتۇسىرىلىب ونى مەن قاتار كەتكەندىگى ادرەس وستەلىنە ئبىلدىرىلسىن.

ەسكەرتىۋ. ئولتۇ، تۇۋۋ-مەبەتى تالىق كەمىسە ارتىدا، 1 ءجانە 2 بۇۋىنداردا كورسەتىلگەنشە بىستىۋ كەرەك.

3) قالادا تۇرۋشىلاردى تىركەتىۋ ئۇشىن ولاردىك كىم ەكەندىكىن سپاتتايتۇن دوكۇمەنتتەر تاپسىرىۋ كەرەك ازاماتتىق جاسىنا جەتكەن (18 جىلعا تولعان) ەر ادامدار ئوشىن موعىس قىزمەتىنە قانداي قاتىسى بارلىعى تۇۋرالى دوكۇمەنت تاپسىرىۋ مىندەت.

4) شەتكە كەتىۋشىنى كىنەگەدەن تۇسىرگەندە كىنەگەنىك وزىنەن باسقا دوكۇمەنت ئكەرەك ەمەس.

مىلىتسىيە باستىعىنا قالا قالقىن كىنەگەگە تىركەب بولعاننان كەيىن قالادا تۇرۋشىلاردىك دوكۇمەنتتەرىن تەكسەرىب قالا قالقىنىك وسى قاۋلى بويىنشا توگەلى مەن تىركەلگەنىن، تىركەلمەگەن كەتكەن ادامداردىك توگەلى مەن كىنەگەدەن تۇسىرىلگەنىن تۇسىرىلمەگەنىن ئبىلىۋ مىندەتتەلەدى.

وسى قاۋلىنى بۇزعان ايبىتلار اكىمشىلىك رەتىندە جاۋابقا تارتىلىب 100 سومعا دەيىن ايىب تارتادى يا 1 ايعا دەيىن ەرىكسىز جۇمىسقا المانادى.

ئۆيەز-قالالىق اتقارۋ كامىيتەتىنىك اماسى ۋوستىم ۋلى.

اكىمشىلىك ئبولىمىنىك باستىعى رۋمباي ۋلى.

جاۋابتى تاتشىسى ماتەن ۋلى.

---